

STORTINGET

Innst. 58 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra Stortingets presidentskap

Dokument 19 (2017–2018) – unntatt punkt 6

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Rapport fra utvalg for å vurdere prosessen og valgbarheten til medlemmer i de komiteer, utvalg og nemder som Stortinget oppnevner

Til Stortinget

1. Innledning

Utvalget for å vurdere prosessen og valgbarheten til medlemmer i de komiteer, utvalg og nemnder som Stortinget oppnevner, ble opprettet på bakgrunn av vedtak i Stortinget hhv. 5. desember 2017 og 27. februar 2018. Vedtakene lyder:

- «1. Stortingsrepresentanter eller vararepresentanter kan ikke velges til medlemmer av Nobelkomiteen.
2. Stortinget ber presidentskapet utrede om det er andre forhold som det bør tas hensyn til i vurderingen av hvem som ikke kan velges til medlemmer av Nobelkomiteen, herunder hvilke avgrensninger som bør gjøres knyttet til lederverv i internasjonale organisasjoner. Utredningen bør foreligge i løpet av 2018.»

og

«Stortinget ber Stortingets presidentskap, i samarbeid med valgkomiteens arbeidsutvalg, sette ned et utvalg for å vurdere prosessen og valgbarheten til medlemmer i de komiteer, utvalg og nemnder som Stortinget oppnevner.»

Utvalget avga sin rapport til presidentskapet 15. juni 2018.

2. Sammendrag av hovedpunktene i utvalgets rapport

2.1 Innledning

Alle partigruppene var representert i utvalget, som ble nedsatt av presidentskapet og bestod av:

- Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen (leder)
- Martin Kolberg, Arbeiderpartiet
- Christian Tybring-Gjedde, Fremskrittspartiet
- Geir Pollestad, Senterpartiet
- Petter Eide, Sosialistisk Venstreparti
- Geir Jørgen Bekkevold, Kristelig Folkeparti
- Jon Gunnes, Venstre
- Per Espen Stoknes, Miljøpartiet De Grønne
- Bjørnar Moxnes, Rødt

Utvalgets mandat ble fastsatt av presidentskapet i samråd med arbeidsutvalget i valgkomiteen og lød:

«Utvalget skal gjennomgå og vurdere prosessene for valg til de eksterne komiteer, utvalg og nemnder som Stortinget oppnevner. Mandatet omfatter også eksterne verv og stillinger som Stortinget besetter.

Utvalget skal vurdere om det er grunn til å stille nærmere kvalifikasjonskrav til de som oppnevnes, og om enkelte roller eller posisjoner bør utelukke noen kandidater fra å bli valgt til noen av de aktuelle komiteer, utvalg, nemnder, verv eller stillinger.

Utvalget skal fremme forslag til endringer i prosessene og/eller kvalifikasjonskrav der det finner grunn til det, og utarbeide eventuelle forslag til endringer i Stortingets forretningsorden eller andre relevante regelverk i tråd med dette.

Når det gjelder valg av medlemmer til Nobelkomiteen, legges det til grunn at representanter og vararepre-

sentanter til Stortinget ikke skal kunne velges, jf Stortingets vedtak 5. desember 2017. Det skal vurderes om det er andre forhold som det bør tas hensyn til i vurderingen av hvem som ikke kan velges til medlemmer av Nobelkomiteen, herunder hvilke avgrensninger som bør gjøres knyttet til lederverv i internasjonale organisasjoner.

Utvalget skal levere sin rapport med anbefalinger til presidentskapet innen 15. juni 2018.»

Utvalget gikk gjennom prosessen for oppnevning og sammensetning av de eksterne utvalg, komiteer og nemnder Stortinget oppnevner medlemmer til. Pr. juni 2018 var det:

1. Norges Banks representantskap
2. Nobelkomiteen
3. Riksrevisorer
4. Stortingets ombudsmann for forvaltningen
5. Ombudsmannsnemnda for Forsvaret
6. EOS-utvalgets medlemmer
7. Styret for Domstoladministrasjonen (to medlemmer og varamedlemmer)
8. Kringkastingsrådet (åtte medlemmer)
9. Riksrettsutvalget
10. Stortingets ansvarskommisjon
11. Styret for Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter
12. Direktør for Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter

For de fleste av disse fant utvalget ikke grunn til å foreslå endringer i gjeldende ordninger. Utvalget drøftet nærmere valgbarhet og valgprosess i følgende komiteer og nemnder:

1. Nobelkomiteen
2. Riksrevisorer
3. Stortingets ombudsmann for forvaltningen
4. EOS-utvalget

Når det gjelder øvrige organer, vises det til oversikten i pkt. 8 i rapporten.

2.2 Generelt utgangspunkt

De fleste valg av medlemmer til eksterne organer – særlig kollegiale organer – Stortinget foretar, er basert på forslag fra partigruppene, som fremsettes med utgangspunkt i gruppens forholdsmessige størrelse i Stortinget. Det er lang tradisjon for dette prinsippet, og utvalget var enig i at det fortsatt bør legges til grunn der det ikke er bestemt annen fremgangsmåte.

Utvalget peker på at denne praksisen sikrer at de som velges, reflekterer en bredde av ulike samfunnssyn. Gruppene har et hovedansvar for at de kandidatene som fremmes, har de personlige egenskapene som skal til for å ivareta vervet. Som regel kjenner gruppene godt til kandidatene som fremmes, og kan ha en begrunnet oppfatning om dette.

Utvalget mener at det i begrenset utstrekning er hensiktsmessig å regelfeste formelle kriterier som skal tillegges vekt ved valg av kandidatene, men påpeker at det kan oppstå uheldige rollekonflikter.

2.3 Nobelkomiteen

Nobelkomiteen består av fem medlemmer. Funksjonstiden er seks år. Valg foregår hvert tredje år, og da velges henholdsvis to og tre medlemmer. Hvert tredje år velges dessuten tre varamedlemmer. Komiteen velger selv for hvert kalenderår leder og nestleder.

Valgkomiteen avgir innstilling til Stortinget på grunnlag av forslag fra partigruppene basert på deres forholdsmessige størrelse.

I 1937 vedtok Stortinget at et medlem av komiteen som blir utnevnt til medlem av regjeringen, trer ut av komiteen i den perioden han sitter i regjering. Dersom et medlem av regjeringen blir innvalgt i komiteen, møter han ikke så lenge han er med i regjeringen. I praksis har man etter dette ikke foreslått sittende regjeringsmedlemmer som medlemmer av komiteen.

Siden 1977 har det også vært praksis at man ikke velger møtende stortingsrepresentanter som medlemmer av komiteen med mindre de har frasagt seg gjenvalg og har kort tid igjen av stortingsperioden. Stortinget innskjerpet det siste prinsippet ved vedtak 5. desember 2017, som lød:

«Stortingsrepresentanter eller vararepresentanter kan ikke velges til medlemmer av Nobelkomiteen.»

Et enstemmig utvalg foreslår at Stortinget fatter prinsippvedtak om at

- ledere i internasjonale organisasjoner der stater er medlemmer, ikke skal velges som medlemmer i Nobelkomiteen. Det ble lagt til grunn at vedtaket ikke skal gis tilbakevirkende kraft.
- personer med ledende stillinger i embetsverket, som departementsråd eller ambassadør, ikke skal velges som medlemmer i Nobelkomiteen.
- et medlem av komiteen ikke skal kunne gjenoppnevnes mer enn én gang, dvs. at man kan sitte maksimalt to perioder, som er tolv år.

Flertallet i utvalget, alle unntatt Miljøpartiet De Grønne og Rødt, mener for øvrig at dagens ordning med valg basert på forslag fra partigruppene i tråd med gruppens størrelse fortsatt skal gjelde også ved valg til Nobelkomiteen. Et mindretall – utvalgets medlemmer fra Miljøpartiet De Grønne og Rødt – foreslår at Stortinget fatter vedtak om at medlemmene i Nobelkomiteen må vurderes ut fra faglige kvalifikasjoner og personlig egnethet og med utgangspunkt i kunnskap om, og tilslutning til, fredsarbeid og nedrusting, slik det ble definert av Alfred Nobel.

Utvalgets medlem fra Sosialistisk Venstreparti foreslår videre at det innføres karanteneregler ved valg til Nobelkomiteen av personer som har innehatt lederverv i internasjonale organisasjoner med stater som medlemmer, og personer som er eller har vært regjerings- eller parlamentsmedlem i Norge eller annet land.

2.4 Riksrevisjonen

I henhold til lov 7. mai 2004 nr. 21 om Riksrevisjonen ledes revisjonen av et kollegium av fem riksrevisorer valgt av Stortinget i medhold av Grunnloven § 75 k. Riksrevisorene og personlige varamedlemmer for disse velges av Stortinget for fire år om gangen med virkning fra 1. januar året etter stortingsvalget. Stortinget velger også leder og nestleder i kollegiet, og lederen i kollegiet er Riksrevisjonens daglige leder.

Valgkomiteen i Stortinget avgir innstilling om valget, og det er praksis for at partigruppene foreslår kandidater i tråd med gruppenes forholdsmessige størrelse.

Flertallet i utvalget, alle unntatt Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener dagens ordning fungerer bra, og går ikke inn for endringer. Utvalgets medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt foreslår at riksrevisjonsloven endres slik at tidligere finansministre ikke kan velges som leder for Riksrevisjonen. Utvalgets medlem fra Rødt foreslår dessuten at heller ikke medlemmer av sittende regjeringsparti(er) skal kunne ha dette vervet, og at valgperioden for riksrevisorene/varamedlemmer endres fra fire til seks år slik at perioden ikke lenger sammenfaller med stortingsperioden.

2.5 Stortingets ombudsmann for forvaltningen (sivilombudsmannen)

I henhold til lov 22. juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen § 1, jf. Grunnloven § 75 bokstav l, velger Stortinget etter hvert stortingsvalg en ombudsmann for forvaltningen, sivilombudsmannen. Valget gjelder for fire år fra 1. januar året etter stortingsvalget.

Ombudsmannen må i henhold til samme bestemmelse fylle vilkårene for å være høyesterettsdommer. Han/hun kan ikke være stortingsrepresentant.

Utvalget foreslår at sivilombudsmannen ikke skal kunne gjenvelges mer enn én gang, dvs. maksimalt fungere i åtte år. Ombudsmannens valgperiode sammenfaller med stortingsperioden. Utvalget mener også at det bør regelfestes at vervet skal kunngjøres offentlig ved skifte av ombudsmann.

2.6 EOS-utvalget

Stortinget velger iht. EOS-kontrolloven § 1 et utvalg til å kontrollere etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenestene (EOS-utvalget).

Iht. § 3 skal utvalget ha syv medlemmer medregnet leder og nestleder, alle valgt av Stortinget etter innstil-

ling fra Stortingets presidentskap, for et tidsrom av inntil fem år. Et medlem kan gjenoppnevnes én gang og maksimalt inneha vervet i ti år.

Personer som tidligere har virket i tjenestene, kan etter § 3 ikke velges som utvalgsmedlemmer. Mens fem av medlemmene, herunder leder, er oppnevnt basert på forslag fra partigruppene i tråd med gruppenes størrelse, er de to siste foreslått og valgt på bakgrunn av faglige kvalifikasjoner.

Utvalget understreker at det må stilles høye krav til personlig egnethet og integritet og til vandel for medlemmene i EOS-utvalget. Når det gjelder det siste, viser utvalget til at medlemmene må kunne sikkerhetsklarenes for høyeste sikkerhetsnivå. Dette fremgår av EOS-kontrolloven allerede, og utvalget mener loven på den måten ivaretar krav til vandel.

Utvalgets flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, ser ikke grunn til å endre gjeldende valgeregler for medlemmer til EOS-utvalget. Rødt mener partipolitiske kriterier for valg av medlemmer til EOS-utvalget bør utelukkes til fordel for faglige kvalifikasjoner, og at det tas inn i EOS-loven at medlemmene av utvalget skal tilfredsstille høye krav til faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper. Rødt foreslår videre at tidligere forsvarsministre eller justisministre ikke skal kunne velges som medlemmer av utvalget.

3. Presidentskapets merknader

3.1 Generelt

Presidentskapet slutter seg til utvalgets enstemmige syn om å videreføre at valg av medlemmer til eksterne komiteer, utvalg og nemnder tar utgangspunkt i forslag fra partigruppene basert på deres forholdsmessige størrelse i Stortinget med mindre noe annet er bestemt. Denne fremgangsmåten sikrer at de som velges, representerer ulike samfunnssyn og reflekterer en bredde i oppfatninger som finnes i samfunnet. Når valg av nye medlemmer til nemnder mv. foretas, er det alltid et flertall i Stortinget som stiller seg bak kandidatene. Det er dermed en demokratisk forankret prosess som ligger til grunn for valgene, og de som velges, vil ha bred støtte.

Utvalget er tilbakeholdent med å fastsette formelle kriterier som begrenser gruppenes frihet til å finne de best egnede kandidater, og presidentskapet mener dette er riktig på bakgrunn av det generelle prinsippet som foreslås videreført.

Presidentskapet understreker i likhet med utvalget at det er særlig viktig at gruppene vurderer kandidatenes personlige egnethet før de fremmer sine forslag. Denne vurderingen vil være skjønnsmessig, men kandidatenes kvalifikasjoner og erfaringer, sammen med deres personlige egenskaper, vil naturlig inngå som elementer i en slik vurdering. Samtidig vil presidentskapet påpeke behovet for at gruppene er spesielt

oppmerksomme på mulige rollekonflikter som kan oppstå, og som kan være utfordrende for tilliten til de som foreslås valgt. Både av hensyn til organet det velges medlemmer til, og av hensyn til de som velges, er det viktig å gjøre et grundig forarbeid som kan forebygge slike mulige konflikter og senere tvil rundt organets og kandidatenes integritet.

3.2 Nobelkomiteen

Presidentskapet slutter seg til de enstemmige forslagene fra utvalget og den begrunnelsen som utvalget gir. Det fremmes på denne bakgrunn følgende forslag i denne innstillingen:

- «1. Ledere i internasjonale organisasjoner der stater er medlemmer, kan ikke velges som medlemmer i Nobelkomiteen. Det samme gjelder personer med ledende stillinger i embetsverket, som departementsråd eller ambassadør.
2. Medlemmer i Nobelkomiteen kan gjenvelges én gang og maksimalt inneha vervet i 12 år.»

Presidentskapet forutsetter, i likhet med utvalget, at vedtaket ikke skal ha tilbakevirkende kraft, men at det legges til grunn ved fremtidige valg.

Presidentskapets flertall, alle unntatt medlemmet Abid Q. Raja, er ellers enig med utvalgets flertall i at prinsippet om gruppenes forslagsrett basert på størrelse, fortsatt bør ligge til grunn for valg av medlemmer til Nobelkomiteen, og slutter seg til flertallets begrunnelse. Flertallet viser til at Nobelkomiteens brede mandat gjør at ulik erfaring og kunnskap innenfor flere samfunnsområder bidrar til at komiteen som helhet får den kompetansen den trenger. Flertallet er også enig med utvalgsflertallet i at det er vanskelig å definere hvilken utdannings- eller yrkesbakgrunn som er mest relevant i denne sammenheng, og mener den langvarige praksisen som ligger til grunn for dagens fremgangsmåte, har vist seg å fungere godt.

Presidentskapets medlem Abid Q. Raja er uenig med utvalgets flertall i at prinsippet om gruppenes forslagsrett basert på størrelse fortsatt bør ligge til grunn for valg av medlemmer til Nobelkomiteen. Dette vervet bør ikke kunne deles ut av partigruppene slik de selv måtte ønske det. Noen ganger har det i den offentlige debatten blitt fremhevet at enkelte kan få dette vervet som takk for lang og tro tjeneste for partiet. Slik bør det ikke være. Dette vervet skal ikke være takken for lang og tro tjeneste; i dette vervet skal man kunne utføre en tjeneste for å oppfylle Alfred Nobels testament. Dette medlem vil understreke at det er prismottakerne som skal føle på æren av å få en pris. I debatten rundt Nobelkomiteen har det til tider blitt fokusert mer på at noen fortjener å få den æren det er å blitt utpekt

som medlem av komiteen. Disse og flere andre grunner taler for at partigruppene ikke selv skal kunne peke ut hvem de vil foreslå til komiteen.

Dette medlem er enig i at Nobelkomiteens brede mandat gjør at de som får vervet, skal ha ulik erfaring og kunnskap innenfor flere samfunnsområder som bidrar til at komiteen som helhet får den kompetansen den trenger. Det er selvsagt umulig å definere hvilken utdannings- eller yrkesbakgrunn som er mest relevant i denne sammenheng, men dette medlem mener, på bakgrunn av de siste års debatter om komiteens sammensetning, at den langvarige praksisen som frem til nå har ligget til grunn, ikke bør fortsette.

Dette medlem viser til at Nobelkomiteen er høyt respektert og har en fremtredende posisjon også internasjonalt – på tross av uenighet som har oppstått rundt enkelttildelinger. Prisen status og gjennomslagskraft tilsier i seg selv en særlig aktpågivenhet fra Stortingets side når medlemmer til Nobelkomiteen skal velges. Dette medlem er ikke uenig i at det er en fordel om medlemmene representerer ulike samfunnssyn, men mener i likhet med utvalgets mindretall at det ikke er tilstrekkelig, og det bør heller ikke være det sentrale i vurderingen av kandidatenes egnethet.

Dette medlem mener at det beste hadde vært om presidentskapet nedsatte en komité, som senere leverte en innstilling til presidentskapet om hvem som burde bekle vervet som medlem av Nobelkomiteen. Partigruppene kunne fortsatt være blant forslagsstillerne. En innstilling fra presidentskapet kunne deretter bli behandlet av Stortinget i plenum.

Dette medlem vil derfor foreslå at Stortinget fatter følgende vedtak:

«Ved valg av medlemmer til Nobelkomiteen skal presidentskapet nedsette en særskilt komité som gir sin anbefaling til presidentskapet om hvem som bør velges som medlem av Nobelkomiteen, etter at partigruppene har hatt anledning til å foreslå kandidater. Presidentskapet avgir deretter innstilling om saken til Stortinget i plenum.»

3.3 Riksrevisjonen

Presidentskapet slutter seg til utvalgets flertall, som ikke ser behov for å gjøre endringer i dagens ordning ved valg av medlemmer til kollegiet i Riksrevisjonen.

3.4 Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Utvalgets forslag om begrenset adgang til gjenvalg, og offentlig kunngjøring når ny ombudsmann skal velges, forutsetter endring i sivilombudsmannsloven og eventuelt i instruksen for ombudsmannen.

Presidentskapet viser til at et lovforslag fra ombudsmannen til flere endringer av teknisk karakter i

samme lov ble referert og sendt kontroll- og konstitusjonskomiteen i Stortingets møte 28. september 2018. Komiteen forutsettes å forelegge sitt utkast til innstilling for presidentskapet før endelig innstilling avgis. Presidentskapet har på denne bakgrunn sett det som naturlig at utvalgets forslag hva angår ombudsmannen, forberedes sammen med øvrige forslag om endringer i samme lov i kontroll- og konstitusjonskomiteen. Stortinget fattet 6. november 2018 vedtak i svar med dette. Presidentskapet vil dermed komme tilbake til denne delen av forslaget i forbindelse med den kommende innstillingen om endringer i sivilombudsmannsloven.

3.5 EOS-utvalget

Presidentskapet slutter seg til utvalgets flertall om at det ikke er grunnlag for å gjøre endringer i reglene som gjelder valg av medlemmer til EOS-utvalget. Det viktige vandelskravet anses ivaretatt ved krav om sikkerhetsklarering, og presidentskapet er enig i den vurderingen. Presidentskapet ser ikke behov for å avgrense valgbarheten til medlemmene i utvalget ytterligere. Det antas at dagens praksis for oppnevning imøtekommer de hensyn som påpekes av kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 431 L (2016–2017), jf. Dokument 8:63 L (2016–2017).

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra presidentskapets medlem Abid Q. Raja:

Forslag 1

Ved valg av medlemmer til Nobelkomiteen skal presidentskapet nedsette en særskilt komité som gir sin anbefaling til presidentskapet om hvem som bør velges som medlem av Nobelkomiteen, etter at partigruppene har hatt anledning til å foreslå kandidater. Presidentskapet avgir deretter innstilling om saken til Stortinget i plenum.

5. Presidentskapets tilråding

Presidentskapet viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Ledere i internasjonale organisasjoner der stater er medlemmer, kan ikke velges som medlemmer i Nobelkomiteen. Det samme gjelder personer med ledende stillinger i embetsverket, som departementsråd eller ambassadør.

II

Medlemmer i Nobelkomiteen kan gjenvelges én gang og maksimalt inneha vervet i 12 år.

Oslo, i Stortingets presidentskap, den 15. november 2018

Tone Wilhelmsen Trøen

Eva Kristin Hansen

Morten Wold

Magne Rommetveit

Nils T. Bjørke

Abid Q. Raja

